

De heer Philip Staal
 P.O.Box 1411
 PARDES HANNA 37113
 Israel

Archief Philip Staal

Betreft: Vermogensbeheer van de minderjarige Philip Staal

Geachte heer Staal, beste Philip,

Op 1 april j.l. ontving ik in een gesprek dat wij in aanwezigheid van de sectormanager Hulpverlening & Thuiszorg, Herma Kok, hadden, het concept rapport "Vermogensbeheer WO II oorlogswezen". Ik heb u toegezegd op dit concept rapport te reageren, hetgeen ik bij deze doe.

Voorgeschiedenis

Het door u overhandigde concept rapport heeft de nodige voorgeschiedenis. Bij brief van 27 juni 2000 ontving ik voor de eerste keer een groot aantal stukken van u inzake de oorlogsschadeclaims en het beheer daarvan door Le-Ezrath Ha-Jeled. In deze brief stelde u nooit een eindafrekening te hebben gekregen en verzocht u mij deze alsnog te sturen opdat u zou kunnen controleren of de bedragen ook daadwerkelijk door u en uw broer zijn ontvangen.

In het vervolg van deze brief hebben verschillende gesprekken plaatsgevonden. In deze gesprekken werd u onder andere meegedeeld dat JMW niet de beschikking had over de financiële dossiers van de oorlogswezen. Besloten werd om te wachten op een onderzoeksrapport van Pauline Micheels en Elma Verhey naar de materiele oorlogsschaden van joodse weeskinderen.

In augustus 2002 is –ondanks het feit dat dit onderzoeksrapport nog niet was afgerond- in onderling overleg besloten dat JMW tot een reactie op uw verzoek om nadere informatie zou komen. Inmiddels was de Eindafrekening van Le Ezrath Ha-Jeled door u gevonden tussen de papieren van uw broer Marcel. De vraag bleef echter of de erfenis van uw ouders door de voogdij-organisatie, de A.S. Rudelsheimstichting, goed beheerd was.

Op basis van de diverse stukken die u in de periode tussen 27 juni 2000 en augustus 2002 aan mij had doen toekomen, is door Elma Verhey een rapportage uitgewerkt. Deze rapportage is u –en uw broer Marcel- d.d. 5 november 2002 toegezonden met het aanbod om –indien daar behoefte toe was- over deze rapportage in een gesprek nadere toelichting te geven.

Van dit aanbod heeft u om u moverende redenen geen gebruik gemaakt, noch heeft u inhoudelijk op de u toegezonden rapportage van mevrouw Verhey gereageerd. Op 20 januari 2003 mailde u mij dat u een accountantsbureau de opdracht had gegeven "de rapporten van de NBI en van Le Ezrath Ha-Jeled te bestuderen en hierover te rapporteren".

Uitgangspunten

In mijn reactie baseer ik mij op het door u opgestelde concept rapport "Vermogensbeheer WO II oorlogswezen" d.d. 16 maart 2003. Op 16 mei j.l. ontving ik van u een bijgesteld Hoofdstuk 6.

Ter voorbereiding op mijn reactie heb ik nader archiefonderzoek doen uitvoeren. Tevens heb ik diverse gesprekken gevoerd met Elma Verhey en heb ik drs. F. Hoek RA verzocht om het "copie-rapport d.d. 9 februari 1954" van de heer Philip Vos (het Vermogensoverzicht) en de Staat van Ontvangsten en Uitgaven opgesteld door de voogd, de S.A. Rudelsheimstichting (de financiële verantwoording) te bestuderen en zijn bevindingen aan mij te rapporteren. De rapportage van de heer Hoek is integraal als bijlage bij deze reactie toegevoegd. Zoals u bekend was de heer Hoek,

forensisch accountant, als specialist toegevoegd aan de Commissie Kordes bij het onderzoek Tweede Wereldoorlog: Roof en Rechtsherstel.

Concept rapport "Vermogensbeheer WO II oorlogswezen"

Status concept rapport

In Hoofdstuk 1 van het concept rapport omschrijft u uw centrale vraagstelling, te weten; heeft de Le-Ezrath Ha-Jeled de erfenis van de oorlogswezen goed beheerd?

In Hoofdstuk 2.3. motiveert u de reden waarom u het onderhavige concept rapport heeft uitgewerkt. Het onderzoeksrapport (d.w.z. het tussenrapport) dat door Pauline Micheels en Elma Verhey was uitgewerkt werd u niet ter hand gesteld. U besloot daarop een eigen rapport te schrijven waarbij u de centrale vraag derhalve alleen kon beantwoorden met betrekking tot de erfenis van uw ouders.

Nadat ik u reeds eerder had opgegeven op welke wijze u kon kennisnemen van de lezing (de tussenrapportage) van Elma Verhey, heb ik u deze op 11 april j.l. toegemailed. Inmiddels is het mij bekend dat het eindrapport in een afrondende fase is beland. JMW zal bij de opdrachtgever, het Israel Instituut, aandringen dit onderzoek openbaar te maken.

Inhoudelijk wijs ik uw uitgangspunt dat het concept rapport inzake de erfenis van u en uw broer Marcel representatief is voor de behandeling van materiele oorlogsschade van joodse weeskinderen, af. Van de oorlogswezen was er helaas slechts een zeer klein deel waarbij sprake was van enig vermogen. Uw concept rapport betreft derhalve een uitzonderlijke situatie. Bij mijn reactie op uw concept rapport kan ik deze dan ook niet anders beschouwen dan een individuele vraag van Philip Staal.

De vraagstelling hierbij is derhalve: "Heeft de Le-Ezrath Ha-Jeled de erfenis van Philip Staal goed beheerd?"

In deze reactie op uw vragen worden dan ook twee vragen behandeld:

- I: Heeft de Le-Ezrath Ha-Jeled de erfenis van de oorlogswezen goed beheerd?
- II: Heeft de Le-Ezrath Ha-Jeled de erfenis van Philip Staal goed beheerd?

Vraagstelling I: "Heeft de Le-Ezrath Ha-Jeled de erfenis van de oorlogswezen goed beheerd?"

Ten einde deze vraag te beantwoorden heeft u in Hoofdstuk 1.1. diverse subvragen geformuleerd.

Wie was verantwoordelijk voor de oorlogswezen tot de leeftijd waarop zij meerderjarig werden?

Bij minderjarige wezen, dus ook de oorlogswezen, benoemt de rechtbank een voogd en toentertijd tevens een toezien voogd. Voogd en toezien voogd waren verantwoordelijk voor de wees tot het moment van meerderjarigheid. De voogd dient op het moment van meerderjarigheid een financiële verantwoording aan de rechter af te leggen, waarna de voogd door de rechter wordt gedechargeerd. In situaties waarin de voogd tussentijds substantieel gebruik maakt van het vermogen van de wees, dient toestemming van de rechter te worden gevraagd. Over dat toezicht moet niet te licht worden gedacht. Uit archiefstukken blijkt dat de rechter in meerdere gevallen de voogd op de vingers werd tikte daar hij van mening was dat de betrokkenen onjuist gebruik maakte van het vermogen van de pupil. Het betrof hier overigens particuliere voogden, geen voogdij-organisaties.

Was Le-Ezrath Ha-Jeled nog steeds de voogd en daardoor verantwoordelijk voor de minderjarige pupillen die niet meer in Nederland woonden?

De voogd of de voogdij-organisatie was tot het moment van meerderjarigheid, dan wel het moment dat de pupil in het huwelijk trad verantwoordelijk. Le-Ezrath Ha-Jeled onderhield in dat kader intensieve contacten met de Irgoen Oleh en m.n. met mevr. Mirjam de Leeuw-Gerzon.

Wat was het vermogen (erfenis) van de oorlogswezen op 5 mei 1945?

Deze vraag is in zijn algemeenheid niet te beantwoorden. De meeste weeskinderen bezaten op 5 mei 1945 geen eigen vermogens. Van erfenissen was eerst sprake nadat het overlijden van ouders en andere familieleden was vastgesteld. Voor de velen die in concentratiekampen werden vermoord, werd de formele overlijdensverklaring pas in 1949 en daarna afgegeven. Eerst daarna konden de erfenissen door de notarissen worden afgewerkt.

Wat was het vermogen (erfenis) van de oorlogswezen, zoals vastgesteld door het Nederlands Beheersinstituut?

Deze vraag is evenmin in zijn algemeenheid te beantwoorden. Na de oorlog, in principe per 1 januari 1946, moesten bewindvoerders van afwezigen een opstelling van het naoorlogs vermogen van die afwezige(n) maken en aan het NBI voorleggen. Dat was dan nog niet de erfenis van een oorlogswees. Pas bij het opstellen van de Memories van Successie van overleden afwezigen werd pas duidelijk wie gerechtigd was in een boedel c.q. in boedels. Dat waren niet alleen oorlogswezen.

Overigens moet hierbij worden opgemerkt dat de joodse voogdij-organisaties –in de weinige gevallen dat zij bij een dergelijke zaak van het NBI betrokken waren- geen verantwoordelijkheid droegen voor deze opstellingen. De verantwoordelijkheid daarvoor lag bij de bewindvoerder.

Is het vermogen door de voogden van oorlogswezen eigenlijk gebruikt?

De besturen van de joodse voogdij-organisaties werden herhaaldelijk met deze problematiek geconfronteerd.

Uitgangspunt van de Joodse voogdij-organisaties was om de eventueel aanwezige vermogens niet, dan wel beperkt te gebruiken en zoveel mogelijk te reserveren tot aan de meerderjarigheid van de pupil. Geen probleem vormden speciale uitgaven als kleding, een fiets, een reis naar Israël of scooterlessen. In 1950 ontstond echter de situatie dat een groot aantal kinderen op alyah zouden gaan. De vraag was of vermogens van kinderen voor de reis mochten worden gebruikt. Op 19 december 1950 vergaderde de Commissie Vermogensbeheer Pupillen over dit onderwerp. De vergadering stelde nieuwe richtlijnen op voor het gebruik van vermogens. Bijgaand het integraal verslag van deze vergadering zoals opgedoken uit het archief dat onder het beheer van JMW valt (dossier 1088).

“Het probleem doet zich voor, hoe groot het vermogen van een kind moet zijn, willen wij het geheel of gedeeltelijk in eigen levensonderhoud laten voorzien.

Er zijn 2 categorieën kinderen:

a) kinderen, die hier blijven, t.w.

1. in tehuizen

2. in gezinnen

b) kinderen, die naar Israël willen emigreren.

Het blijkt in de praktijk bijna ondoenlijk een vaste richtlijn aan te geven voor het wel of niet opnemen van gelden op de schadeboekjes en van eventuele andere contanten.

Voor kinderen, die naar Israël gaan, zouden wij een principiële beslissing van het D.B. willen hebben omtrent de bestemming van het vermogen. Hier zijn drie mogelijkheden:

a) het vermogen wordt geliquideerd en voor het kind worden nuttige goederen gekocht, die het meeneemt naar Israël.

b) het vermogen wordt slechts gedeeltelijk geliquideerd en een deel blijft achter in Holland als een appeltje voor de dorst voor later of om eventueel pakketjes naar Israël te kunnen sturen.

c) het vermogen blijft geheel intact in Holland.

Vanzelfsprekend speelt hierbij de grootte van het vermogen een zeer belangrijke rol. O.i. verdient het aanbeveling dat, indien het kind slechts over een klein schadeboekje beschikt, dit geheel of gedeeltelijk wordt opgebruikt bij vertrek naar Israël.

Voor kinderen in tehuizen zouden wij het vermogen intact willen laten, behalve wanneer voor een kind geen subsidie wordt verleend en/of het vermogen zeer groot is.

Voor kinderen in gezinnen ligt de zaak enigszins anders. Hiervoor moeten soms artikelen worden aangeschaft, die het pleeggezin niet kan betalen en die, indien het kind over eigen middelen beschikt, hieruit moeten worden bestreden. Voorgesteld wordt dit slechts te doen wanneer het kind meer dan fl. 2.000,- bezit.

Verdere problemen ter oplossing:

Doorberekening accountants- en administratiekosten.

Besteding achterstallige wezenrente (door administratie Le-Ezrath gebruikt ter delging administratiekosten).

Hoe is dit bij de Rüdelsheim- en Berg-Stichting?

Notities:

Grote vermogens worden door accountants beheerd.

Correspondentie wordt door het Bureau gevoerd.

Ingewikkelde rechtsherstelprocedures zijn door verschillende advocaten behandeld. Voorgesteld wordt hiervoor één advocaat te benoemen.

Enige rechtsherstelprocedures zijn door het Bureau, i.c. Mevr. Mr. R. Friedman-v.d. Heyden, gevoerd.

Namens de Commissie Vermogensbeheer Pupillen: E.L. Wolff."

Op 14 februari 1951 besprak het dagelijks bestuur van de Gefusioneerde Instellingen deze zaak. Het volgende advies van de Commissie Vermogensbeheer Pupillen werd besproken (dossier 1468).

a) Alle kinderen ontvangen dezelfde uitzet;

b) De uitzet der kinderen wordt van de schadeboekjes betaald;

c) Kinderen, die geen schadeboekjes bezitten of een te kleine uitkering hebben ontvangen, worden op kosten van de Bergstichting uitgerust, respectievelijk zal het ontbrekende bedrag door de Bergstichting worden bijgepast. Saldi van schadeboekjes van andere kinderen mogen in geen geval voor deze groep worden gebruikt;

d) De reiskosten komen ten laste van de Bergstichting;

e) Kinderen, die over voldoende contante middelen beschikken, kunnen, indien nodig, behalve de uitzet nog andere nuttige dingen meenemen;

f) Indien kosten voor uitrusting of reis door andere organisaties worden vergoed, kan in overweging worden genomen dit bedrag voor onderhoudskosten der kinderen in Gwar Am te reserveren en te zijner tijd de kosten aan Gwar Am over te maken."

Al voor 1950 werden de besturen met de problematiek van het gebruik maken van grotere vermogens geconfronteerd in het kader van de exploitatie van de organisaties. In de Jaarrekening over 1947 merkt de accountant van Le-Ezrath Ha-Jeled op "Reeds vroeger opperden wij de vraag of het niet mogelijk is pleeggelden te innen van pupillen met vermogen. Naar wij vernamen bent u doende de mogelijkheid hiervan na te gaan, weshalve wij hiervoor een P.M. post hebben opgenomen".

Tot 1953 was het beleid van de voogdij-organisaties om de vermogens van de pupillen niet te gebruiken voor de grote tekorten die op hun verpleging werden gemaakt. De situatie was als volgt:

- De voogdij-instellingen ontvingen van de overheid pleeggelden. Deze ware echter verre van voldoende voor de verpleging van de pupillen. Om de tekorten aan te vullen werden derhalve gelden gebruikt uit Cefina-acties en uit de vooroorlogse vermogens van een aantal organisaties.
- In de jaren vijftig besloot de Overheid de opbrengsten uit het vermogen (rente, dividend) aan te merken als inkomen. De voogdij-organisaties ontvingen daarmee voor pupillen met een vermogen minder pleeggeld, dan voor pupillen zonder vermogen. Na lang aandringen van de accountants werd in 1953 besloten het verschil tussen de uitgekeerde pleeggelden ten laste te brengen van de opbrengst van het vermogen van een pupil, en tenminste ook de directe kosten van het vermogensbeheer (accountantsverklaringen e.d.) door te rekenen. Na 1958 werden niet alleen de kortingen op de uitkeringen van de overheid ten laste van de opbrengst van het vermogen gebracht, maar werden de werkelijke verpleegkosten ten laste gebracht van de netto opbrengst van vermogens van kinderen.

In de balans van Le-Ezrath Ha-Jeled staat in 1961 een post van "te ontvangen van vermogens kinderen" ad. fl. 1.260,92 en in 1962 een bedrag ad. fl. 262,34.

Hoe, en door wie, werd er toezicht gehouden op de voogden, resp. toezien van de oorlogswezen.

Toezicht werd gehouden door de toezien voogd en door de rechter. Zoals gesteld diende voor grotere onttrekkingen uit het vermogen eerst toestemming te worden gevraagd aan de rechter. Bij het meerderjarig worden diende de voogdij-instelling een eindafrekening¹ aan de rechter voor te leggen. Op de Eindafrekening stonden alle inkomsten en ontvangsten vermeld. Op deze Eindafrekening was een accountantscontrole toegepast. Bij de keuze van de accountant werd zorgvuldig rekening gehouden met de scheiding van de belangen van de weeskinderen en die van de voogdij-organisatie. De accountant (Mesritz) die de Eindafrekeningen controleerde, was niet de zelfde accountant als het accountantsbureau dat de boeken van de voogdij-organisatie controleerde.

De voogdij-organisatie ontving van de rechter decharge voor het door haar gevoerde financieel beheer van het vermogen.

Werd er, en zo ja door wie, op toegezien dat de oorlogswezen het batig saldo uitgekeerd kregen bij het bereiken van de meerderjarige leeftijd?

De Eindafrekening werd uiteraard tevens voorgelegd aan de pupil, die in principe net als de voogd en de toezien voogd bij de speciale rechtszitting aanwezig kon zijn. Nadat de rechter decharge had verleend, tekende de pupil voor ontvangst van het batig saldo. In sommige gevallen, indien men in het buitenland was, werd de wees om een schriftelijke akkoord verklaring gevraagd en werd door hem of haar iemand gemachtigd de rechtszitting bij te wonen, het batig saldo in ontvangst te nemen en de financiële zaken af te handelen. Op het moment van overdracht (meerderjarigheid) eindigde formeel de verantwoordelijkheid van de voogdij-instelling.

Tot zover de algemene vraagstelling.

¹ Op de Eindafrekening wordt later nog verder terug gekomen.

Vraagstelling II: "Heeft Le-Ezrath Ha-Jeled de erfenis van Philip Staal goed beheerd?"

Het door u opgestelde concept rapport is gebaseerd op de bestudering en vergelijking van het zogenaamde Vermogensoverzicht uit 1953 en de Eindafrekening uit 1962.

Terecht merkt u in paragraaf 2.3.4.1. op dat beide stukken niet zonder meer met elkaar vergeleken kunnen worden. De heer Hoek komt bij de bestudering van de stukken tot de conclusie dat een vergelijking van beide stukken onmogelijk is en dat uit een dergelijke vergelijking geen conclusies kan worden getrokken.

Het probleem is dat het Vermogensoverzicht een weergave vormt van de balans van het vermogen, terwijl de Eindafrekening een zeer gecompliceerde staat van ontvangsten en uitgaven betreft. Ten aanzien van de Eindafrekening bestaat er dan nog het probleem dat de achterliggende stukken, de individuele boekingen van inkomsten en uitgaven per datum, niet meer beschikbaar zijn. Ten aanzien van de Eindafrekening wil ik hieronder wat nader uitwijden.

Eindafrekeningen bij meerderjarigheid van de oorlogswezen

Zoals hierboven gesteld vormt de Eindafrekening -zoals door u teruggevonden- een gecompliceerde staat van ontvangsten en uitgaven. Figuurlijk moet het gezien worden als het topje van de ijsberg.

Voor de oorlogswezen werden twee dossiers aangemaakt. Het sociale dossier dat nog steeds door JMW wordt beheerd en het financiële dossier. Beiden werden strikt gescheiden en de dossiers werden gevormd door de sociaal werkers van de voogdij-organisatie (de Bergstichting, de A.S. Rudelsheimstichting, Le-Ezrath Ha-Jeled etc.) resp. de financieel administratieve krachten van Le-Ezrath Ha-Jeled.

Het terugvorderen van de erfenissen en de claims van de oorlogswezen was een zeer intensief werk. Bij Le'Ezrath Ha-Jeled, die in 1948/49 deze werkzaamheden voor alle voogdij-organisaties op zich nam, werkten 4-5 administratieve krachten specifiek aan deze werkzaamheden. Bekend is dat niet-joodse organisaties de voogdij over joodse kinderen vaak afwezen omdat dit te veel werk met zich meebracht waarop zij niet waren ingesteld en waarvoor zij de financiële middelen ook niet ontvingen. Dat laatste gold overigens ook voor de joodse organisaties. De benodigde gelden werden dan ook bijgelegd via inzamelingsacties van de Cefina, dan wel uit eigen (vooroorlogse) vermogens van deze voogdij-organisaties.

Zoals eerder gesteld werd bij het meerderjarig worden van de oorlogswezen door de voogdij-organisatie de Eindafrekening gemaakt op basis van het financieel dossier. Onder die Eindafrekening lagen derhalve de vaak flinke dossiers met financiële stukken, daartussen was de boedelverdeling van de notaris en in ieder geval alle inkomsten en uitgave posten per datum. Deze Eindafrekening werd gecontroleerd door de toeziend voogd en door accountant Mesrits. De laatste voerde over de stukken de accountantscontrole uit. Vervolgens werden de stukken voor decharge voorgelegd aan de rechter. Kortom, een uitgebreide en zeer zorgvuldige procedure. Tot slot werden de stukken overgedragen aan de oorlogswezen. Eén van de oorlogswezen vertelde mij onlangs dat hij bij zijn meerderjarig worden naar de Johannes Vermeerstraat was geroepen en daar in een kantoortje werd geconfronteerd met een heel dik financieel dossier. Na "kennisneming" diende hij te tekenen voor ontvangst.

Een andere oorlogswezen vertelde dat hij mee moest naar de zitting van de rechter, alwaar het dossier werd doorgenomen en de voogdij-organisatie (OPK) werd gedechargeerd.

Vernietiging van de financiële dossiers

Naar aanleiding van vragen van oorlogswezen en in het kader van het onderzoek van Verhey en Micheels is uitgebreid gezocht naar de financiële dossiers. In dat kader is tevens contact opgenomen met personen die in de betreffende periode rechtstreeks, dan wel indirect werkzaam waren voor de joodse voorgedij-organisaties.

De conclusie is dat met een zekerheid grenzende waarschijnlijkheid de financiële dossier in het midden van de zeventiger jaren (1976?) vernietigd zijn. De laatste (jongste) oorlogswes was tien jaar daarvoor, in 1966, meerderjarig geworden. Le-Ezrath Ha-Jeled hield midden jaren zeventig feitelijk op te bestaan en fuseerde met Joods Maatschappelijk Werk.

Het is zeer waarschijnlijk dat het bestuur er van uitging dat de financiële dossiers volledig afgedaan waren. De rechter had de organisatie voor het financieel beheer van de oorlogswezen gedechargeerd en de financiële stukken waren –zoals op dat moment gebruikelijk- 5-10 jaar bewaard. Er waren dan ook geen redenen om –in dat tijdsbesef- deze stukken te bewaren. Daarbij kwam dat het om vele meters archiefmateriaal ging, waar de joodse organisaties met hun omvangrijke archieven al grote problemen hadden.

Om functionele redenen werden de sociale dossiers wel bewaard en ondergebracht bij JMW. Men zal hebben onderkend dat de informatie die hierin stond voor velen op een later moment in hun leven belangrijk kon zijn bij de psychische verwerking van hun ervaringen. In enkele sociale dossiers –zo heeft Elma Verhey mij gerapporteerd- is waarschijnlijk bij toeval een financieel dossier ingevoegd. Een enkel compleet financieel dossier is hierdoor bewaard gebleven en geeft inzicht in de opbouw van de Eindafrekeningen.

Reactie op vragen en opmerkingen inzake de nalatenschap van Philip Staal zoals opgenomen in het concept rapport

In zijn algemeenheid moet gesteld worden dat het niet mogelijk is alle vragen die de stukken oproepen te beantwoorden. Hier boven is al aangegeven dat de daarvoor benodigde gegevens halverwege de zeventiger jaren zijn vernietigd. Niettemin zal hieronder een poging worden gedaan een aantal zaken op te lossen, dan wel mogelijke verklaringen te geven. In vele gevallen wordt verwezen naar de rapportage zoals deze door drs. F. Hoek RA op mijn verzoek is gemaakt.

Algemeen

In par. 2.2. van het concept rapport wordt gesteld dat er mogelijke sprake was van een verstrengeling van belangen van de heer Ph. Vos.

Allereerst moet opnieuw gesteld worden dat Le-Ezrath Ha-Jeled ten aanzien van het rapport van accountant Ph. Vos geen verantwoordelijkheid droeg. Vos bracht dit rapport uit aan de bewindvoerder, die op zijn beurt werd gecontroleerd en decharge ontving van het Nederlands Beheers Instituut (NBI).

Naar mijn mening is er echter geen sprake van een verstrengeling van belangen. Ten eerste was de heer Vos geen belanghebbende bij de nalatenschap; ten tweede werkte hij onder de verantwoordelijkheid van de bewindvoerder, welke –zoals al werd gesteld- gecontroleerd werd en decharge ontving van het NBI; ten derde betrof het een opstelling van het vermogen, doch was de notaris doorslaggevend bij de uiteindelijk bepalende vererving .

Herhaaldelijk werd door het NBI aan Ph. Vos een verzoek gedaan om een verslag van het vermogen op te geven. De eerste brief dateert van 15 december 1949 betreffende het verslag per 31 december 1948. Eerst op 14 oktober 1953 werd daadwerkelijk een verslag uitgebracht.

Deze situatie is zonder meer wonderlijk. De bewindvoerder, en Vos derhalve in opdracht van de bewindvoerder, diende jaarlijks een opgave te verstrekken. Het is uitzonderlijk dat dit niet gebeurde.

Overigens blijkt uit het sociaal dossier van Marcel en Philip Staal dat ook Le-Ezrath Ha-Jeled de heer Vos over deze zaak herhaaldelijk benaderde. In een brief van 2 april 1951 wordt melding gemaakt van een bezoek van de heer van Embden bij de heer Vos op 29 april 1949. Tijdens dat bezoek zegde Vos toe het overzicht te maken.

In de brief wordt gemeld dat nog niets is ontvangen. In het sociaal dossier komen nog een aantal van dit soort brieven aan Vos voor, die zich kenmerken door een groeiende, doch zeer ingehouden irritatie. Tevens bevinden zich in deze dossiers brieven van Le-Ezrath Ha-Jeled aan de Inspectie der Registratie en Successie van de Gemeente Amsterdam, waarin telkens weer om uitstel wordt gevraagd daar de benodigde gegevens (van Philip Vos) nog niet beschikbaar waren.

Rapport Vos, 9 februari 1954

Voor een meer uitvoerige bespreking van het rapport Vos wordt verwezen naar de rapportage die drs. F. Hoek, RA op mijn verzoek heeft uitgebracht. Hieronder enkele aanvullingen. Nogmaals wordt benadrukt dat het rapport Vos niet onder de verantwoordelijkheid viel van Le-Ezrath Ha-Jeled.

Ten aanzien van de Passiva: Inkomstenbelasting, Ondernemingsbelasting (4.2.1.) en vermogensaanwasbelasting (4.2.2.).

Zie hiervoor de rapportage van drs F. Hoek. Het betreft hier reguliere belastingen. De in het concept rapport genoemde 'Pauschregelung' betrof uitsluitend rekeninghouders bij de Liro in de oorlog.

Verschuldigde kosten voor levensonderhoud kinderen (4.2.5.)

Het betreft hier geen door Le-Ezrath Ha-Jeled uit de vermogens (erfenissen) geïnde pleeggelden, doch door OPK en later door Sociale Zaken betaalde bedragen aan Le-Ezrath Ha-Jeled. In principe werden deze bedragen van de vermogens (erfenissen) afgetrokken.

Ph. Vos, Amsterdam-kosten levensonderhoud kinderen 1943-1946 (4.2.6.)

Wie deze bedragen betaald heeft zal onduidelijk blijven. In het sociaal rapport wordt een verslag gegeven van een gesprek met de heer en mevrouw Vos, waarin melding wordt gemaakt dat een "tante Cor" tijdens de oorlog de pensioengelden kwam ophalen, doch na de oorlog niet meer verscheen.

Het is overigens de vraag of dit bedrag ook door de heer Vos is geïnd.

Kosten van vermogensbeheer en recherche (4.2.7.)

Het betreft hier geen kosten die door Le-Ezrath Ha-Jeled in rekening zijn gebracht, maar kosten die voor de bewindvoering zijn gemaakt. In de rapportage van drs Hoek wordt melding gemaakt van een vergoeding van de werkzaamheden in het kader van de bewindvoering in de vorm van een percentage –met een minimum en een maximum- van het beheerde vermogen. De vergoeding bedroeg voor het beheer van privé vermogens 1,4% van het actief vermogen per jaar met een maximum van f. 1.000,-.

Algemeen

Uit de rapportage van drs Hoek blijkt dat er enige vraagtekens kunnen worden gezet bij de wijze waarop in het rapport Vos zaken worden geadmistreerd. Er lijkt echter geen aanwijzing te bestaan dat er hier ten nadele van de nalatenschap is gerekend. Bij een aantal schulden (w.o. de privé betaalde pleeggelden en de kosten voor vermogensbeheer en recherche) kan de vraag worden gesteld of deze uiteindelijk wel geïnd zijn.

Rapport Le-Ezrath Ha-Jeled, Philip Staal d.d. 13 juni 1962

Ook hiervoor wordt verwezen naar het door drs F. Hoek uitgebrachte rapport.

Pleeggeld voor een bedrag van f. 9.681,83 (5.3.2.)

Een exacte reconstructie van dit bedrag is niet mogelijk bij gebrek aan informatie. Naar alle waarschijnlijkheid is dit bedrag uit de volgende componenten opgebouwd:

a. Philip Staal verblijft vanaf oktober 1959 tot augustus 1960 in een kosthuis bij de familie de Lange. In het sociaal dossier zijn rekeningen gevonden voor een maandelijks bedrag van f. 175,- per maand voor kamerhuur/pleeggeld (excl. verwarming). Voor twee weken in juli en augustus - Philip zou eigenlijk eerder naar dit kosthuis gaan- wordt een schadevergoeding betaald van f. 80,-. In totaal is aan de familie de Lange een bedrag betaald van f. 1.805,-.

Vanaf september 1960 tot mei 1962 verblijft Philip bij de familie Noach. Het pleeggeld in dit gezin bedraagt f. 150,- per maand. In totaal is aan de familie Noach een bedrag uitbetaald van f. 3.300,-.

In totaal verklaren deze beide bedragen (f. 1.805 plus f. 3.300,-) ruim de helft van dit bedrag, te weten f. 5.105,-. Resteert een bedrag van f. 4.576,83.

b. In het sociaal dossier wordt melding gemaakt dat Marcel en Philip Staal een aantal vakanties (er wordt gesproken over vijf) doorbrengt bij de familie v.d. Lijn in Amsterdam. Het is niet onwaarschijnlijk dat de kosten die voor dit vakantieadres zijn gemaakt onder deze post vallen.

c. Eerder werd melding gemaakt van de pleeggelden die na de oorlog door OPK en de sociale dienst in de periode 1945-1949 werden uitgekeerd als pleeggeld en door deze organisaties werden teruggevorderd. Hoewel de voogd in een brief van 23 april 1958 aan accountantskantoor Mesritz stelt dat geen terugbetaling nodig zou zijn, is mijn informatie dat deze gelden wel degelijk bij alle oorlogswezen werden afgetrokken van hun vermogen.

d. Bij de beantwoording van de algemene vragen wordt melding gemaakt van de worsteling die de bestuurders hadden bij het gebruik van vermogens teneinde de pleegkosten te financieren. Ik citeer hierbij uit het eerder vermelde:

“In de jaren vijftig besloot de Overheid de opbrengsten uit het vermogen (rente, dividend) aan te merken als inkomen. De voogdij-organisaties ontvingen daarmee voor pupillen met een vermogen minder pleeggeld, dan voor pupillen zonder vermogen. Na lang aandringen van de accountants werd in 1953 besloten het verschil tussen de uitgekeerde pleeggelden ten laste te brengen van de opbrengst van het vermogen van een pupil, en tenminste ook de directe kosten van het vermogensbeheer (accountantsverklaringen e.d.) door te rekenen. Na 1958 werden niet alleen de kortingen op de uitkeringen van de overheid ten laste van de opbrengst van het vermogen gebracht, maar werden de werkelijke verpleegkosten ten laste gebracht van de netto opbrengst van vermogens van kinderen.”

Het laatste deel van de hier opgevoerde pleeggelden kan uit deze -overigens legitieme- maatregelen verklaard worden.

Accountantskosten en Beheerskosten (5.3.3.)

Accountantskosten en beheerskosten werden wel degelijk betaald uit vermogen. Het betreft dan alleen de controle van de eindafrekening en de kleine leges. Het beheer zelf werd niet in rekening gebracht.

Belastingen (5.3.4.)

Op vermogen en erfenissen worden de reguliere belastingen geheven en uit het vermogen betaald. De oorlogswezen maakten hierop geen uitzondering. Een nader toelichting wordt gegeven in de rapportage van drs. F. Hoek.

Anderè kosten (5.3.6.)

Tot de andere kosten behoren de zaken die niet door Le-Ezrath Ha-Jeled werden betaald. Alleen pupillen met enige financiële middelen konden deze kosten permitteren. Het betreft o.a. twee reizen naar Israël², vakantiegeld³, scooter(lessen)⁴, een nieuwe fiets⁵.

Vordering onafgerekende dividenden en de rekening courant NV Effectenkantoor Schretlen & Co. (6.1)

Zoals eerder gesteld kunnen beide stukken (het Vermogensoverzicht en de Eindafrekening) niet vergeleken worden. De verschillen die tussen beide bestaan kunnen dan ook niet worden opgehelderd. Overigens is het mogelijk dat de genoemde bedragen voor reguliere zaken/kosten (belastingen e.d.) zijn uitgegeven.

Conclusie

De algemene centrale vraag (vraagstelling I.) uit uw concept rapport is: "*Heeft de Le-Ezrath Ha-Jeled de erfenis van de oorlogswezen goed beheerd?*"

In zijn algemeenheid gesteld zijn er geen aanwijzingen dat Le-Ezrath Ha-Jeled, dan wel de andere voorgedij-instellingen frauduleus, dan wel onzorgvuldig, met de erfenissen van de oorlogswezen is omgegaan. Eerder het tegendeel komt uit de stukken naar voren. Met uiterste omzichtigheid is met de erfenissen van de oorlogswezen omgegaan. Een aparte afdeling met 4-5 administratieve krachten werden voor rekening van de joodse organisaties ingezet om de erfenissen en de oologsclaims te vorderen en te beheren. Een uitzonderlijke situatie voor voorgedij-organisaties!

Zeer zorgvuldig werden besluiten geformuleerd over het gebruik van de vermogens van de oorlogswezen. Uit de notulen, hier geciteerd, is duidelijk dat het uitgangspunt was om de erfenis van de oorlogswezen niet, dan slechts beperkt aan te tasten. Een groot deel van de kosten die formeel naar de erfenissen had kunnen worden doorgerekend, werden door de joodse instellingen uit ingezamelde, dan wel eigen (vooroorlogse) gelden betaald. Bij de vele oorlogswezen die

² In juli/augustus 1960 en bij huwelijk van Marcel in november 1961 kreeg Philip toestemming om voor vakantie naar Israël te vertrekken.

³ In 1960 betreft het vakantiegeld volgens het sociaal dossier een bedrag van f. 100,- voor 6 weken, in 1961 betreft het f. 200,- voor een week.

⁴ In het sociaal dossier staat een aantekening op datum 23-1-'62 "Flip komt op kantoor. Hij vertelt, dat hij een scooter kan kopen voor f. 800,- en vraagt daar toestemming voor. Tevens wil hij les nemen. Ik zeg hem dit met de heer Friedmann te zullen bespreken. Na een telefoontje van de heer Vos zegt de heer Friedmann toe, dit bij de Kantonrechter te zullen aanvragen." Uiteindelijk wordt volgens het dossier een scooter gekocht voor f. 600,- (na keuring door de A.N.W.B.). "Het geld voor de aankoop heeft hij o.a. van zijn oom geleend."

⁵ In het sociaal dossier staat een aantekening op datum 1-9-'60 "Flip heeft met onze toestemming een nieuwe fiets a f. 178,- gekocht. Flip weet dat deze van zijn eigen geld betaald zal worden."

slechts over beperkte middelen beschikte was het uitgangspunt dat men minimaal fl. 2.000 onaangetast liet, ook al waren er terechte doorrekeningen mogelijk. Op deze wijze probeerde men de oorlogswees een zo goed mogelijke start bij zijn meerderjarigheid te geven.

Ook ten aanzien van vraagstelling II: *"Heeft Le-Ezrath Ha-Jeled de erfenis van Philip Staal goed beheerd?"* kan geen eenduidig antwoord worden gegeven. Zoals herhaaldelijk gesteld staan niet alle gegevens ter onzer beschikking. Wel kan worden geconstateerd dat op de diverse concrete vraagpunten eenduidige antwoorden zijn te geven, dan wel enigszins speculatieve, doch zeer waarschijnlijke verklaringen mogelijk zijn. Van frauduleus handelen, dan wel onzorgvuldigheid in het beheer van de gelden kan op grond van de stukken niet gesproken worden. De stukken – inclusief het sociaal dossier- getuigen eerder van zeer grote zorgvuldigheid in het handelen. Een goed voorbeeld is noot 4 op blz. 10. Op het verzoek om geld voor een scooter werd de toezienend voogd geraadpleegd en vervolgens de Kantonrechter.

Tot slot

Met deze reactie beëindig ik de inspanningen die JMW zich heeft getroost om antwoorden op uw vragen te stellen. Veel tijd, inspanningen en kosten zijn aan deze speurtocht besteed. Tijd en kosten die JMW diende te besteden om recht te doen aan de oorlogspleegkinderen in zijn algemeenheid, Philip Staal in het bijzonder en –niet te vergeten- de eer en goede naam van velen (bestuurders en medewerkers) die zich hebben ingespannen voor het lot van de oorlogspleegkinderen. Vanuit het tijdsperspectief dat wij nu hebben is het zeer wel mogelijk om kritisch naar hun handelen te kijken, maar hun inzet en integriteit kan en mag niet -zonder harde bewijzen- worden aangetast. Op basis van de gegevens die wij hebben bestaan deze bewijzen naar mijn stellige mening niet.

Met vriendelijke groet,

Drs. H.G. Vuijsje
Algemeen directeur

Bijlage: